

Handläggare
Jenny Norling
Telefon: 0850836266

Till
Äldrenämnden
Den 17 november 2020

Remiss av Stockholms stads program mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella tjänster samt sexuellt våld oberoende relationer 2021-2025

Svar på remiss från kommunstyrelsen, dnr KS 2020/924

Förvaltningens förslag till beslut

1. Äldrenämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen och överlämnar det till kommunstyrelsen.
2. Äldrenämnden beslutar om omedelbar justering.

Patric Rylander
Förvaltningschef

Raili Karlsson
Avdelningschef

Sammanfattning

Socialförvaltningen har reviderat Stockholms stads program mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck 2017-2020. Det nya programmet gäller från år 2021 till och med 2025. Programmet utgår från den regionala strategin för att förebygga och bekämpa våld i Stockholms län¹. Då den regionala strategin har utökat målgrupperna till att även omfatta personer utsatta för prostitution och människohandel för sexuella ändamål samt personer utsatta för sexuellt våld oberoende relationen inkluderas även dessa målgrupper i stadens program.

Äldreförvaltningen ställer sig bakom socialnämndens förslag till nytt program. Förvaltningen är särskilt positiv till att äldre tydligt

¹ Länsstyrelsen i Stockholm (2019) *Strategi för att förebygga och bekämpa våld i Stockholms län – STRATEGI 2020–2026*, Rapport 2019:23.

inkluderas i målgruppen för programmet. Förvaltningen ser dock ett fortsatt behov av kunskap om våldsförebyggande åtgärder riktade till äldre samt att det behöver finnas anpassat stöd och insatser utifrån de sårbara gruppernas behov.

Bakgrund

Genom budget 2020 fick socialnämnden i uppdrag att revidera Stockholms stads program mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck 2017-2020. Socialförvaltningen har genomfört arbetet i samråd med en referensgrupp där äldreförvaltningen ingått. Organisationer från civilsamhället har fått möjlighet att lämna synpunkter på programmets föreslagna aktiviteter. Som en del av underlaget till programmet har Sweco undersökt hur väl känt nuvarande program är i staden, programmets svagheter och styrkor samt utvecklingsbehov².

Ärendet

Innehåll och struktur

Programmet gäller från år 2021 till och med 2025. Programmet utgår från den regionala strategin för att förebygga och bekämpa våld i Stockholms län³. Då den regionala strategin har utökat målgrupperna till att även omfatta personer utsatta för prostitution och människohandel för sexuella ändamål samt personer utsatta för sexuellt våld oberoende relationen inkluderas även dessa målgrupper i stadens program.

Det nya programmets vision är att *Stockholm är en stad fri från våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation.*

Syftet med programmet är att förebygga våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation, och att det upptäcks om det likväl sker. Programmet syftar också till att säkerställa att stöd, skydd och insatser till barn, unga, vuxna och äldre är samordnat, evidensbaserat och av hög kvalitet, samt är adekvat och likställt oavsett var i staden den enskilde bor.

I programmet finns beskrivande texter, avsnitt om förebyggande arbete samt viktiga perspektiv att ha kunskap om.

² Sweco på uppdrag av socialförvaltningen, *Analys våld i nära relationer*. (Se bilaga 1).

³ Länsstyrelsen i Stockholm (2019) *Strategi för att förebygga och bekämpa våld i Stockholms län – STRATEGI 2020–2026*, Rapport 2019:23.

Arbetsgivarperspektivet är nytt i programmet. Det innebär att staden som arbetsgivare behöver stötta sina medarbetare om de utsätts för våld från närstående.

Mål

Programmet har sju mål med tillhörande aktiviteter och indikatorer. Förutom detta anges vad som behöver vara på plats för att nå respektive mål.

- Stadens verksamheter arbetar våldsförebyggande
- Våldsutövare har tillgång till återfallsförebyggande insatser utifrån sina behov
- Stadens verksamheter arbetar aktivt för att upptäcka våldsutsatta vuxna och barn samt våldsutövare
- Våldsutsatta vuxna och barn har tillgång till insatser utifrån sina behov
- Våldsutsatta vuxna och barn medverkar i brottsutredningar
- Stadens verksamheter arbetar med systematisk kunskapsutveckling
- Stadens verksamheter använder metoder och insatser som vilar på evidens och/eller på beprövad erfarenhet

Ansvar och uppföljning

Alla nämnder och bolag i Stockholms stad omfattas av programmet. Arbetet ska ske systematiskt genom samverkan mellan stadens berörda verksamheter, tillsammans med andra myndigheter och civilsamhället, enligt kunskapsbaserade metoder och innefatta tydlig ledning och styrning. Varje nämnd och styrelse ansvarar för att genomföra och följa upp angivna aktiviteter och de indikatorer som de berörs av i ILS (Stockholms stads system för integrerad ledning och uppföljning av verksamhet och ekonomi).

Socialnämnden ansvarar för övergripande samordning och en samlad uppföljning av programmet för hela staden.

Kommunstyrelsen ansvarar för en samlad uppföljning av kommunfullmäktiges mål för arbetet inom stadens verksamheter och för att vid behov tydliggöra stadens prioriteringar inom området.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom äldreförvaltningen. Samverkan med de fackliga organisationerna har skett i förvaltningsgruppen den 11 november. Kommunstyrelsens pensionärsråd har tagit del av ärendet den 10 november och socialnämndens, äldrenämndens och överförmyndarnämndens gemensamma råd för funktionshinderfrågor den 12 november.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Äldreförvaltningen ställer sig bakom socialnämndens förslag till Stockholms stads program mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella tjänster samt sexuellt våld oberoende relationer 2021-2025. Förvaltningen är särskilt positiv till att äldre tydligt inkluderas i målgruppen för programmet. Detta då begreppet *vuxna och barn* tenderar att exkludera den äldre befolkningen. I målformuleringen tydliggörs målgruppen i den underliggande texten om vad som behöver vara på plats för att nå målet, vilken äldreförvaltningen vill understryka när målen tolkas.

Utöver socialtjänstens ansvar för brottsoffer enligt 5 kap. 11 § socialtjänstlagen (2001:453) tydliggörs även socialtjänstens ansvar för äldre genom en särskild värdegrund som innebär att *socialtjänstens omsorg om äldre ska inriktas på att äldre personer får leva ett värdigt liv och känna välbefinnande*. Äldreomsorgen i Stockholms stad utgår även från Stockholms stads värdegrund: *Äldreomsorgen i Stockholms stad ska präglas av självbestämmande, individualisering och valfrihet. Utformningen av det stöd som ges ska inriktas på att äldre personer får leva ett värdigt liv och känna välbefinnande, trygghet och meningsfullhet*. Förvaltningen vill med stöd av detta särskilt uppmärksamma nedanstående då äldre personer löper stor risk att både bli utsatta för våld, men även för att utsätta andra för våld.

Ökat beroende av omgivningen

Hög ålder medför ofta ett ökat beroende av omgivningen för att klara vardagslivet. Förutom stöd och hjälp med den personliga omvårdnaden är det inte ovanligt att äldre behöver hjälp av någon annan för att hantera de ekonomiska angelägenheterna, antingen genom närstående, god man eller förvaltare. Ekonomisk kontroll kan vara ett sätt att utöva våld.

Som programmet understryker tar våldet sig olika uttryck och kan bland annat skilja sig åt beroende på ålder. Äldreförvaltningen vill särskilt uppmärksamma våld i form av *försummelse* vilket ofta riktar sig mot personer med nedsatt funktionsförmåga. Det kan handla om medvetet felaktig medicinering, vanvård, få för lite mat och dryck, inte få tillgång till hjälpmedel eller nekas hjälp med hygien. Förvaltningen vill med kopplingen till försummelse även uppmärksamma begreppet *funktionshinderrelaterat våld* som ofta inbegrips i försummelse men som även kan handla om att utövaren flyttar undan rollator, tar ut batterier ut hörapparaten eller placerar

medicin utom räckhåll och på så vis försvårar för den som har en funktionsnedsättning att få sina behov tillgodosedda.

I likhet med det exempel som programmet tar upp om ungdomar som utsätts av partner som bor i annat hushåll kan situationen vara densamma för äldre. Den enskilde kan bo ensam, men utsättas för våld av barn, andra närstående eller omvårdnadspersonal.

Isolering och avsaknad av sociala sammanhang

Den äldre generationens benägenhet att inte be om hjälp och ovilja att vara till last har också betydelse i detta sammanhang. I takt med åldrandet riskerar den enskilde att bli alltmer ensam och isolerad, bland annat då det sociala nätverket ofta minskas och sammanhanget genom arbete inte längre finns kvar.

Personlighetsförändringar

Demenssjukdomar och kognitiv svikt drabbar många äldre både för egen del och som närstående. Flera sjukdomar kan leda till personlighetsförändringar som gör personen arg och våldsam. Personer som har en demenssjukdom kan ibland missförstå en situation och därigenom riskera att både utsätta andra och att själva bli utsatta för våld.

Förebyggande arbete

Till socialtjänstens uppgifter hör bland annat att genom uppsökande verksamhet och på annat sätt främja förutsättningarna för goda levnadsförhållanden. Förvaltningen vill särskilt uppmärksamma den uppsökande verksamheten som en del i ett förebyggande arbete. Tillsammans med ett nära samarbete och samverkan mellan stadens verksamheter kan äldre som riskerar att utsättas eller utsätta andra för våld uppmärksammas i ett tidigt skede. Äldreförvaltningen vill även lyfta betydelsen av kunskap hos de medarbetare som träffar äldre i olika sammanhang, till exempel genom installation av trygghetslarm eller bostadsanpassning.

Anpassat stöd och insatser

Förvaltningen vill särskilt uppmärksamma att stöd och insatser behöver vara målgruppsanpassade. Äldre som utsätts för våld i nära relation beviljas sällan skyddat boende. Biståndshandläggaren behöver därför lösa situationen genom andra insatser. Äldre har dessutom ofta svårt att delta i stödsamtal utifrån svårigheter att ta sig till lokalen för samtal på grund av till exempel fysisk funktionsnedsättning, demens, syn- och/eller hörselnedsättning.

I Swecos rapport⁴ som är ett underlag för detta program uppmärksammas att stadens verksamheter i dagsläget inte når de sårbara grupperna, det vill säga äldre, personer med funktionsnedsättning, personer i missbruk och personer som lever i hemlöshet. Av rapporten framgår även att äldre våldsutsatta personer ofta är motvilliga till att söka hjälp genom kontakt med socialtjänsten. Det finns ett stigma kring att vara i kontakt med myndigheten liksom att se sig själv som våldsutsatt. Ofta har äldre levt i en våldsam relation under lång tid innan det uppmärksammas av en utomstående. Att lämna partnern vid en hög ålder kan innebära social utsatthet i relationen till familj och vänner eller ekonomisk utsatthet. I Swecos rapport nämns även behovet av stöd för äldre som är utrikesfödda, vilka relationsvåldsteamet (RVT) och relationsvåldscentrum (RVC) uppfattar att de väldigt sällan kommer i kontakt med. Det framgår även att kunskapen om hur hedersproblematik påverkar äldre är begränsad och utbildningar om hedersproblematik fokuseras främst på unga.

Äldreförvaltningen har under perioden för programmet 2017 till 2020 kompletterat socialförvaltningens utbud av utbildning och föreläsningar till stadens medarbetare. Förvaltningen planerar att fortsätta samordna och samverka med stadsdelsförvaltningarna om våld och brott mot äldre. Förvaltningen ser ett fortsatt behov av kunskap om våldsförebyggande åtgärder riktade till äldre samt att det behöver finnas anpassat stöd och insatser utifrån de sårbara gruppernas behov.

Jämställdhetsanalys

Våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella tjänster samt sexuellt våld oberoende relationer är förknippat med ojämlik maktrelation mellan män och kvinnor. Kvinnor utsätts oftare och män är i större utsträckning förövare. Varken kvinnor eller män utgör dock några enhetliga grupper. En människas möjligheter i livet påverkas bland annat av socioekonomiska faktorer och var i landet man bor, liksom av etnicitet, ålder, sexuell orientering, funktionsförmåga och annat som faller inom ramen för diskrimineringsgrunderna. Detta innebär att stöd och insatser från staden behöver inriktas utifrån specifika förutsättningar och situationer samt att det är viktigt att reflektera över hur dessa kategorier samverkar med varandra.

Bilagor

1. *Analys våld i nära relationer*, Sweco på uppdrag av socialförvaltningen, Stockholms stad.
2. Stockholms stads program mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation 2021-2025